

Deel A

Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden

G.A. Spaans, M. Förrer, D. Stolwijk

SAMENVATTING EN AANDACHTSPUNTEN

De Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden (taalpilots) zijn gestart in 2006-2007 met een voorbereidingsjaar. Daarna hebben 353 scholen verdeeld over 28 pilots drie jaar lang gewerkt aan het verbeteren van hun taalbeleid.

De hoofddoelstelling van de taalpilots was om scholen waarvan de leerlingpopulatie voor meer dan vijftig procent bestaat uit kinderen van immigranten en van autochtone Nederlanders met een lage sociaal-economische positie een extra impuls te geven om door het voeren van taalbeleid taalachterstanden te bestrijden. Op alle aspecten van taal en lezen is dit gelukt. De grootste afname van het percentage uitvallers tussen 2005-2006 (het jaar voorafgaande aan de taalpilots) en 2009-2010 heeft plaatsgevonden in de groepen 3 en 4 voor aanvankelijk en voortgezet lezen op de Drie Minuten Toets en in de groepen 6 en 7 op de Leeswoordenschattoets.

In de taalpilots zijn zowel besturen als scholen aangesproken om (taal)beleid te voeren om de leerlingprestaties op taal/lezen te verbeteren. Hoewel de scholen allemaal op basis van hun beginsituatie een eigen verbeterplan hebben uitgewerkt en uitgevoerd, is er een nauwe koppeling gemaakt met het beleid dat door het betreffende bestuur bovenschools gevoerd werd. In de afgelopen drie jaar is dit beleid zowel op bestuurs- als schoolniveau verder geoperationaliseerd. Uitspraken over het verbeteren van leerlingresultaten zijn gaandeweg in de praktijk uitgewerkt. Zo zijn er onder andere concrete doelen op leerlingniveau geformuleerd en aanpakken gericht op het handelen van de leerkracht ontwikkeld. De scholen hebben werkwijzen ingevoerd om leerlingresultaten te bespreken en hier ook consequenties uit te trekken voor de inrichting van het onderwijs, als uitwerking van de nevendoelstelling 'leren van elkaar'. Deze ontwikkeling is ook herkenbaar in de verbetertrajecten taal/lezen en rekenen die een jaar na de taalpilots zijn gestart onder coördinatie van PO-Raad/Projectbureau Kwaliteit. Het opbrengstgericht werken staat net als in de taalpilots ook in de verbetertrajecten centraal als middel om leerlingresultaten te verbeteren.

Om de voortgang van de scholen die meededen aan de taalpilots te monitoren, zijn verschillende gegevens verzameld. Deze gegevens betroffen de leerlingresultaten op de toetsen die de scholen zelf in het kader van de taalpilots afnamen, leerlinggegevens waaronder ook de sociaal-economische situatie en antwoorden via schriftelijke vragenlijsten over taalbeleid en de operationalisering daarvan in de school.

Om de besturen en scholen te ondersteunen bij de interpretatie en het gebruik van de aangeleverde toetsgegevens ten behoeve van het voeren van taalbeleid, zijn op beide niveaus gesprekken gevoerd.

Daarin waren de doelen, de gebruikte toetsen in relatie tot de doelen, de interpretatie van de gegevens, trendanalyses en reflectie op onder meer resultaten en aanpakken en een vooruitblik, onderdelen van gesprek.

De monitor en de analyse van de verbeterplannen bieden inzicht in hoe een grootschalig

innovatietraject in Nederland is verlopen, geven aandachtspunten voor borging en onderwerpen die verdere aandacht behoeven.

Als kader gebruiken we hiervoor een aantal ijkpunten vanuit de innovatieliteratuur voor succesvolle schoolverbetering:

Bewustwording en focus op kwaliteitsverbetering

Succesvol binnen de taalpilots

- Scholen hebben een zeer grote ontwikkeling doorgemaakt op het punt van beleid maken op het onderwijs(taal)aanbod
- Scholen en besturen zijn zich bewust van het feit dat de leerkracht ertoe doet om de leerlingresultaten te verbeteren

Aandachtspunten

- De focus op kwaliteitsverbetering vraagt continu aandacht op bovenschools-, school- en groepsniveau en dient dus steeds onderwerp van gesprek te zijn
- Op schoolniveau dient binnen de cyclus van kwaliteitszorg kennis en vaardigheden van leerkrachten gericht op het verbeteren van leerlingresultaten een belangrijk onderdeel te zijn

Opbrengstgericht werken

Succesvol binnen de taalpilots

- Scholen hebben een sterke ontwikkeling doorgemaakt in aspecten van opbrengstgericht werken
- Doelen voor het taalleesonderwijs zijn in de projectperiode steeds beter geformuleerd in termen van concrete en toetsbare leerlingresultaten
- Een aantal scholen heeft de analyse en verklaring van resultaten in de jaarcyclus opgenomen en tweemaal per jaar worden deze op team- en groepsniveau besproken
- Aan het eind van groep 2 komt het percentage uitvallers beneden de 25 procent op de toets Taal voor Kleuters
- Het uitvalpercentage op de toetsen voor aanvankelijk en voortgezet lezen (DMT) ligt beneden de 25 procent en zelfs voor groep 3 rond de 10 procent
- In de groepen 6 en 7 nadert het uitvalpercentage de 25 procent op de Leeswoordenschattoets
- Op de toets Begrijpend Lezen is het uitvalpercentage in groep 6 20 procent dus beneden het landelijk gemiddelde

Aandachtspunten

- Zijn de doelen die gesteld worden voor de verschillende domeinen ambitieus genoeg en tegelijkertijd ook realistisch?
- Aandacht dient er te zijn voor de analyse van toetsresultaten en aanpak van het taal/leesonderwijs over de jaargroepen heen. Met name extra aandacht voor groep 1 beginnende geletterdheid en de bovenbouw (specifiek groep 8) voor woordenschat en begrijpend lezen omdat daar het uitvalpercentage rond de 40 procent is
- De cyclus van opbrengstgericht werken vraagt verdere implementatie

Ketenbenadering

Succesvol binnen de taalpilots

- In die taalpilots waar voor alle scholen een bovenschools meerjarig traject is ontwikkeld, ondersteund door het schoolbestuur en met inzet van externe begeleiding, met van tevoren vastgestelde doelen is voor het (technisch) leesonderwijs vooral in de bovenbouw een opvallend groot verschil te zien in daling van het percentage uitvallers
- Op bovenschools niveau heeft men in de pilots meer inzicht gekregen in de leerlingresultaten en wordt dit ook bespreekbaar gemaakt via onder andere managementcontracten met de directeuren van de scholen

Aandachtspunten

- Inzicht in toetsgegevens via een monitorsysteem vraagt ook om interventies van schoolbesturen ten aanzien van kwalitatief goed taalbeleid
- Besturen zullen hun actieve rol moeten benoemen als zij externe organisaties inzetten bij het verbeteren van leerlingprestaties omdat dit niet mag leiden tot het meer op afstand blijven van het bestuur

Rol van de directeur/management

Succesvol binnen de taalpilots

- Leiderschap heeft een doorslaggevende rol gespeeld bij het versterken van het taalbeleid (blijkt uit extra onderzoek naar 15 zwakke tot zeer zwakke scholen)

Aandachtspunten

- Versterking van het projectmatig werken door het management leidt tot meer doelgericht handelen
- Bij de uitvoering van taalbeleid is het van belang om de verantwoordelijkheden van de directeur zichtbaar en bespreekbaar te maken op schoolniveau
- De rol van het management op schoolniveau wordt scherper als het benoemd wordt in het licht van pressure en support

Rol van de intern begeleider/taalcoördinator

Succesvol binnen de taalpilots

- De rol van de taalcoördinator heeft een grotere plek gekregen binnen de scholen om taalbeleid vorm te geven en uit te voeren
- Door een aantal scholen wordt klassenbezoek in de jaarplanning opgenomen
- De intern begeleider is samen met de taalcoördinator een spin in het web als het gaat om leerlingresultaten inzichtelijk en bespreekbaar te maken op groeps- en schoolniveau

Aandachtspunten

- De intern begeleider en de taalcoördinator kunnen een belangrijke rol spelen in het afstemmen van het aanbod en didactiek aan zorgleerlingen door verschillende personen binnen de school
- Taken en verantwoordelijkheden van de intern begeleider/taalcoördinator ten opzichte van de directeur dienen nadrukkelijk benoemd te worden en besproken te worden met het schoolteam

- Bij coaching van leerkrachten heeft het een meerwaarde om ook klassenobservaties en begeleiding in de groep structureel uit te voeren en in de jaarplanning op te nemen
- Het heeft een meerwaarde dat intern begeleiders/taalcoördinatoren ook een aantal punten uit observaties en coaching op teamniveau bespreken en niet alleen met de betreffende leerkrachten individueel om afstemming te krijgen over effectief leerkrachtgedrag en te leren van elkaar

Rol van de leerkracht

Succesvol binnen de taalpilots

- In de pilots wordt door leerkrachten steeds beter omgegaan met verschillen tussen leerlingen
- Leerkrachten hanteren het convergente differentiatie-model
- Er is voldoende tijd voor taal/lezen ingepland in de groepen
- In de pilots is ingezet op scholing van de leerkracht gevolgd door observatie in de groep

Aandachtspunten

- Het proactief rekening houden als leerkracht met verschillen tussen leerlingen in het leerstofaanbod vraagt meer aandacht
- Het is wenselijk om de effectiviteit van en ervaringen met differentiatie-modellen op teamniveau te bespreken om duidelijke afspraken te maken welke differentiatie-modellen de voorkeur verdienen
- Als leerkracht is het kennis hebben van doorgaande leerlijnen essentieel om doelen te stellen, de leerstof te plannen maar ook de juiste keuzen te kunnen maken in de leerstof
- Selectie van leerstof op basis van de gestelde doelen vraagt van leerkrachten een kritische houding of alle activiteiten bijvoorbeeld uit methoden wel effectief zijn om de doelen te halen

Collectief leren

Succesvol binnen de taalpilots

- In veel pilots zijn schooloverstijgende bijeenkomsten en conferenties georganiseerd voor leerkrachten, intern begeleiders/taalcoördinatoren en directeuren
- In bijeenkomsten van directeuren en intern begeleiders worden de toetsresultaten van de betreffende scholen met elkaar besproken

Aandachtspunt

- Het maatjesleren tussen de scholen (dus meer dan bijeenkomsten op bovenschools niveau) kan verder verdiept worden, gericht op interventies om de leerlingresultaten te verbeteren zowel voor directeuren, intern begeleiders/taalcoördinatoren als leerkrachten

Inzet van middelen

Succesvol binnen de taalpilots

- Een deel van de middelen zijn ingezet voor extra formatie van intern begeleiders en taalcoördinatoren om begeleiding van leerkrachten te intensiveren
- Aan scholing voor leerkrachten is een extra impuls gegeven
- Versnelde aanschaf van methoden die uitgaan van recente ontwikkelingen
- Extra inzet externe ondersteuning om schoolteams te ondersteunen

Aandachtspunt

- Inzet van middelen dienen scherp afgezet te worden tegen de doelen die gesteld zijn. Wat is het meest effectief om de doelen te halen? Wat vraagt dan als eerste aandacht wat betreft inzet van (extra) middelen?